

Åse Kari H. Wagner, Margunn Mossige, Toril F. Hoem

PIRLS 2021 – Norske tiåringers leseprestasjoner i en omskiftelig tid

Nasjonal konferanse 2024

PIRLS 2021 – Kortrapport

Norske tiåringers leseforståelse

- <https://www.youtube.com/watch?v=TkJREEqHDbA>

Plan for dagen

- Om PIRLS og hovedresultater
- Elever med svake leseprestasjoner
- Lærerne i PIRLS

Fins åpent (gratis) tilgjengelig
på idunn.no

Åse Kari H. Wagner og
Hildegunn Støle (red.)

TID FOR LESING!

Norske tiåringers leseforståelse
i PIRLS 2021

 Universitetsforlaget

Åse Kari H. Wagner, Knud Knudsen, Olaug Strand & Hildegunn Støle

Om PIRLS 2021. Hovedresultater i lesing

Wagner, Å. K. H. & Strand, O. (2024). Rammer for PIRLS 2021. I Å. K. H. Wagner & H. Støle (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringsers leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

Wagner, Å. K. H., Knudsen, K., Strand, O., & Støle, H. PIRLS 2021 (2024). Hovedresultater i lesing. I Å. K. H. Wagner & H. Støle (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringsers leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

Hva er PIRLS?

- 10-åringers leseforståelse (Norge: 5. trinn)
 - En viktig aldersgruppe, hvor vi fremdeles kan gjøre noe
- En trendundersøkelse som gjennomføres hvert 5. år:
 - 2001, 2006, 2011, 2016, 2021
 - Norge har deltatt i samtlige
- 2021: 65 land og regioner, alle verdensdeler
 - Norden: Danmark, Finland, Sverige, Norge
- Fra Norge deltok over 7000 elever fra 213 skoler
- Utvalget er *representativt* for norske elever på 5. trinn

Et mangfold av tekster

- Litterære tekster, informasjonstekster, ePIRLS-tekster
- 23 til sammen; hver elev leser 2
 - 40 minutt på hver tekst, med pause mellom
 - 14-18 oppgaver til hver av tekstene

Tabell 2.1: Operasjonalisering av lesing i PIRLS

Hensikt med lesing		
Å tilegne seg litterær erfaring (litterære tekster)		50 %
Å tilegne seg og bruke informasjon (informasjonstekster)		50 %
Forståelsesprosesser		
Informasjonsuthenting	Hente ut informasjon	20 %
	Trekke enkle slutninger	30 %
Vurdering	Tolke og sammenholde informasjon	30 %
	Vurdere språk, innhold og virkemidler i teksten	20 %

- Oppgavene:
 - Ca 50 % åpne oppgaver
 - Ca 50 % flervalgsoppgaver

1.
Skriv ned to ting du får vite om haiens tenner i den første delen av teksten.

1.

2.

1.
Kvifor heldt keisaren konkurransen?
- (A) For å lære barna om planter.
 - (B) For å velje den neste keisaren.
 - (C) For å vise kor mektig han var.
 - (D) For å finne den beste plantesorten.

Rikt informasjonsgrunnlag

- Spørreskjema til:
 - elever (98 %)
 - lærere (93 %)
 - rektorer (97 %)
 - foresatte (86 %)

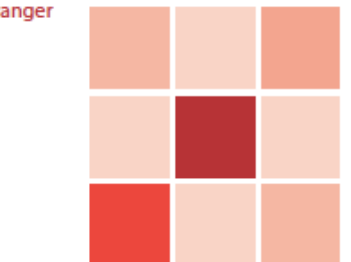
Identifikasjonsetikett

PROGRESS IN INTERNATIONAL
READING LITERACY STUDY

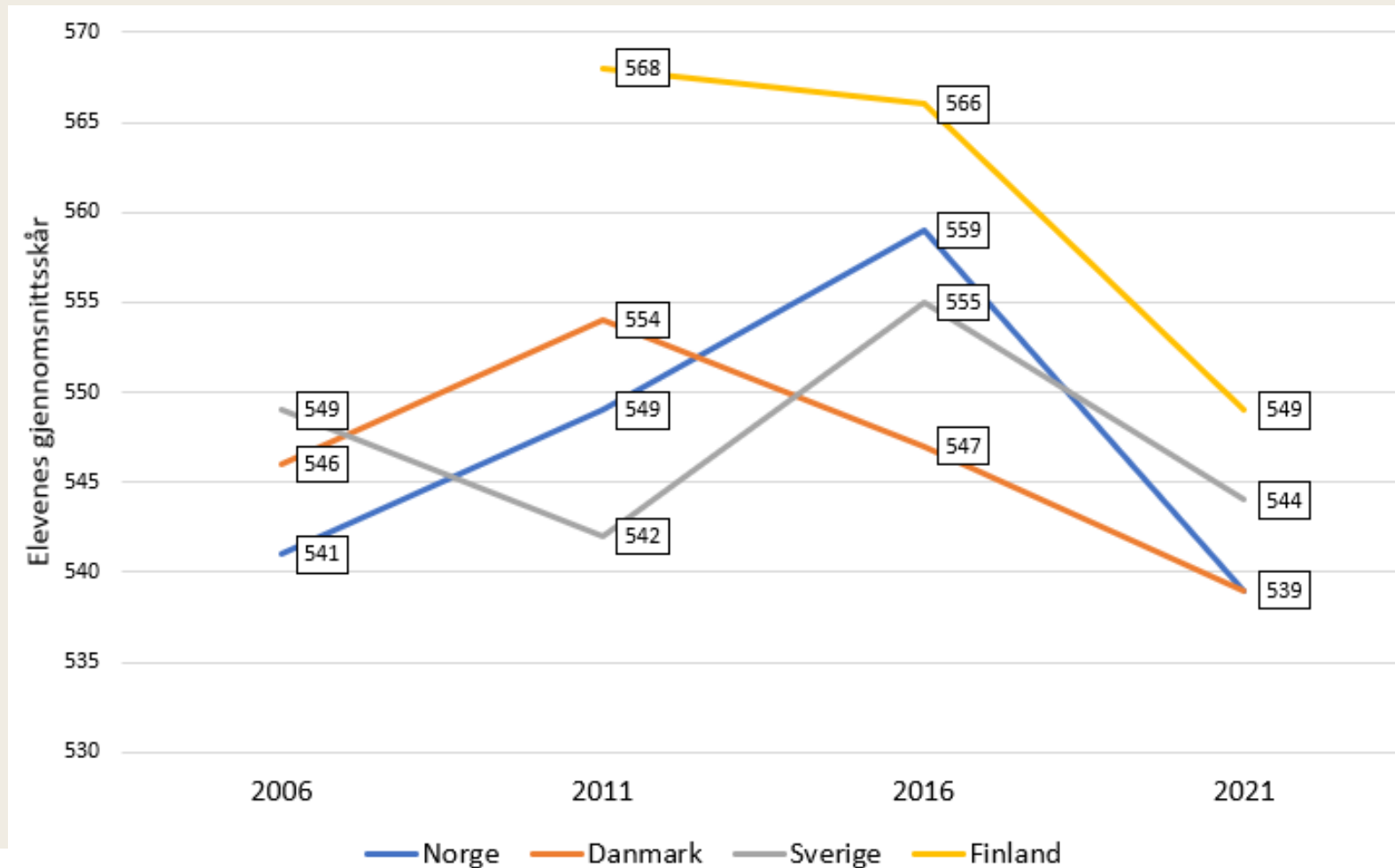
Spørreskjema til foreldre/ foresatte 5. trinn

Nasjonalt senter for leseopplæring
og leseforskning
Universitetet i Stavanger,
4036 Stavanger

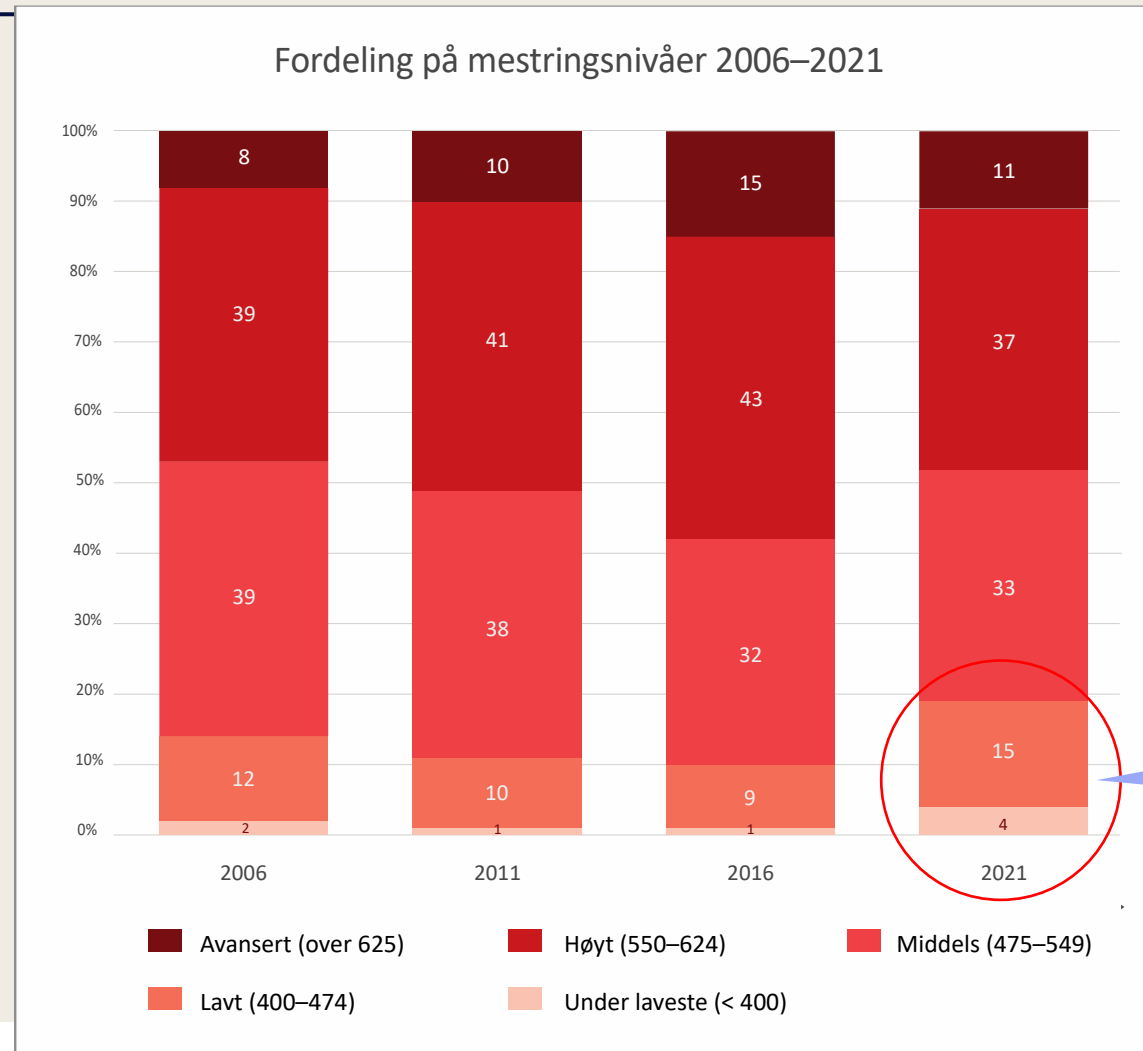

IEA TIMSS & PIRLS
International Study Center
Lynch School of Education
BOSTON COLLEGE

Markant nedgang i norske tiåringers leseprestasjoner i 2021

Flere elever med svake leseprestasjoner og færre sterke lesere

Jenter: 16 %
Gutter: 24 %

Økte forskjeller mellom grupper av elever

Elever med færrest hjemmeressurser taper mest

Hjemmeressurser for læring (SØS):

Elevenes svar på

- antall bøker i hjemmet
- eget rom/Internett

Foresattes svar på

- utdanningsnivå
- yrke
- antall barnebøker i hjemmet

Figur 3.6: Sammenheng mellom hjemmeressurser for læring og leseprestasjoner, 2016–2021.

Andelen skoler med svært få elever med norsk som morsmål har økt i PIRLS 2021

Skolens andel elever med norsk som morsmål	2016		2021	
	Andel elever (%)	Elevenes gjennomsnittspoeng	Andel elever (%)	Elevenes gjennomsnittspoeng
Over 90 %	63 %	559 (2,9)	49 %	539 (2,8)
76–90 %	25 %	560 (4,3)	30 %	540 (2,9)
51–75 %	7 %	561 (6,8)	10 %	540 (6,6)
26–50 %	2 %	548 (7,2)	5 %	549 (10,1)
25 % eller færre	3 %	552 (5,7)	6 %	517 (14,7)

Interessen for lesing har falt

- Færre norske 10-åringer leser i fritiden
- Norge er det landet i PIRLS 2021 hvor elevene rapporterer lavest leseglede
 - Liker veldig godt å lese:
 - 42 % av elevene internasjonalt
 - 13 % av norske elever
- Også de foresatte leser mindre og rapporterer lavere leseglede

Støle & Strand (2024). Elevene sine haldningar til lesing og lesevanar på fritida. I Wagner & Støle, 2024 (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringeres leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

Hvordan kan vi forstå den markante norske nedgangen i leseprestasjoner?

- Litt over halvparten av nedgangen: covid-19-pandemien
 - Kennedy, A. I., & Strietholt, R. (2023). School Closure Policies and Student Reading Achievement: Evidence Across Countries. <https://doi.org/10.31219/osf.io/93rgz>
- ... og mindre heldigstilte familier og deres barn erfarte størst negativ påvirkning av pandemien
 - Knudsen, Strand, Wagner, & Støle (2024). Mulige drivkrefter bak nedgangen i leseforståelse. I Wagner & Støle (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringeres leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

- Litt under halvparten av nedgangen: Mer allmenne endringskrefter knyttet til elevenes nære omgivelser

- Hjemmemiljø (SØS)
- Hjemmespråk
- Mobbing
- Elevenes leseglede
- Elevenes leseengasjement
- Lesing i fritiden
- Foresattes leseglede

Knudsen, Strand, Wagner, & Støle (2024). Mulige drivkrefter bak nedgangen i leseforståelse. I Wagner & Støle (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringeres leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

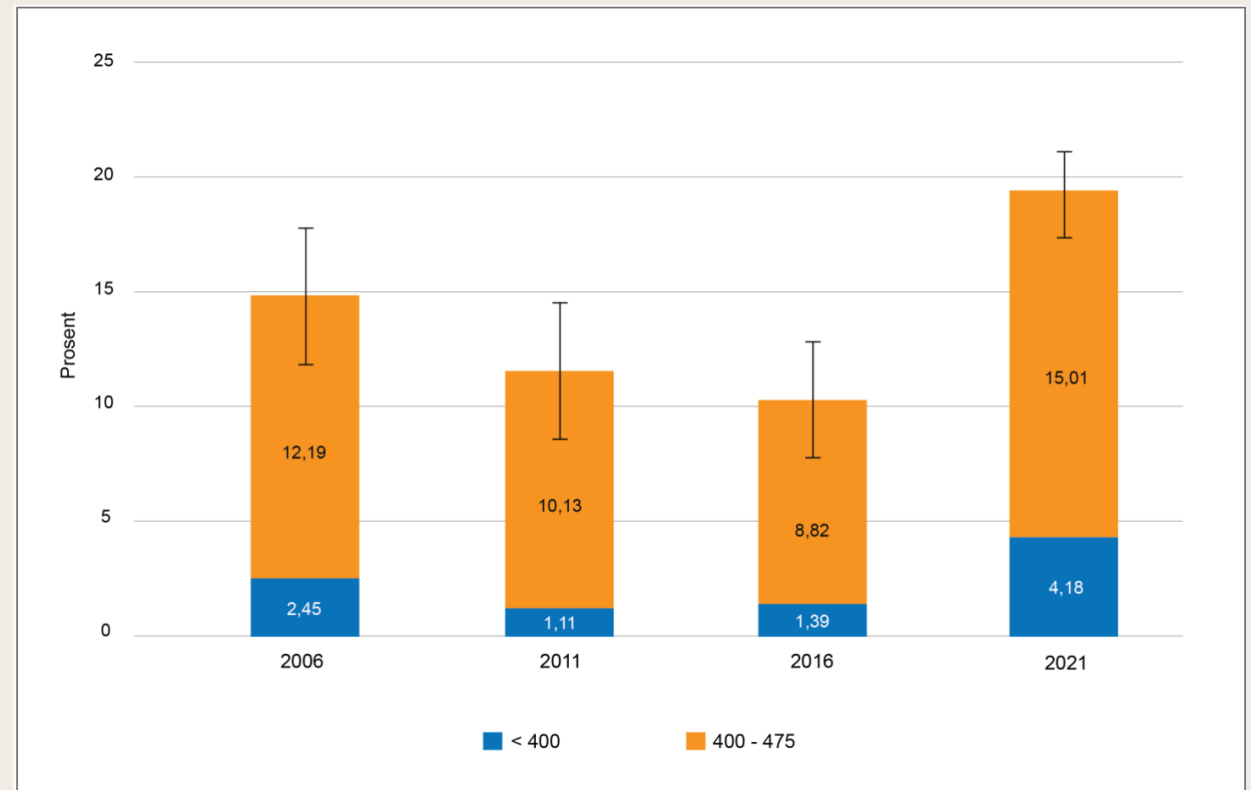
Margunn Mossige og Kjersti Lundetræ

Kva kan PIRLS fortelje oss om elevar med svake leseprestasjonar og undervisninga dei møter?

Mossige, M. & Lundetræ, K. (2024). Kva kan PIRLS fortelje oss om elevar med svake leseprestasjonar og undervisninga dei møter? . I Å. K. H. Wagner & H. Støle (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringers leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

Elevar på lågt meistringsnivå og under

- finne fram til og gi att informasjon som kjem tydeleg fram i teksten, for eksempel i starten eller i ein avgrensa del av teksten.

Er svak avkoding ei årsak?

- Sikker og rask ordgjenkjenning
- Ordgjenkjenninga har gått ned frå 2016
- Samanheng mellom talet på rette ordkjeder og leseforståing - >
- Men:
 - Den relative nedgangen på i leseforståing er større enn nedgangen på ordkjedeprøva.
- Altså:
 - Svakare avkoding hos elevane er ikkje einaste eller heile forklaringa på nedgangen i PIRLS

ORDKJEDEPRØVE

Arbeid vannrett/vassrett ----->

påfemslåost	jahusdagsol	takblifraom
husdagfiskhar	utebarntilkan	tojulskalinn

Korleis vurderer elavane i gruppa eiga lesing?

- Det er lett for meg å lese 75%
- Eg les vanlegvis godt 74%
- Eg les ikkje så godt som mange andre i klassen min 62%

Overvurdering av leseferdigheit

- Å overvurdere eiga leseferdigheit er vanleg blant dei med svak ferdigheit (Lin & Zabucky, 1998)
- Tiltru til eiga meistring -> Motiverer til innsats (Bandura, 1995)
- For høg tiltru -> Ser ikkje behov for forbetring og innsats (Lin & Zabucky, 1998)
- Trene opp vurderingsevne, lære strategiar og lesemåtar
- Å oppleve meistring av krevjande tekstar kan byggje meistringstru

Kva så med leseopplæringa?

Læraren gjer ulike ting for å lære oss å lese	92 %
Når eg gjer feil, viser læraren min ein betre måte å gjere det på	92 %
Eg liker det eg les om på skolen	73 %
Læraren gir meg interessante ting å lese	72 %

Føresette til elevane på lågt eller under lågt meistringsnivå – einig eller litt einig

Undervisninga

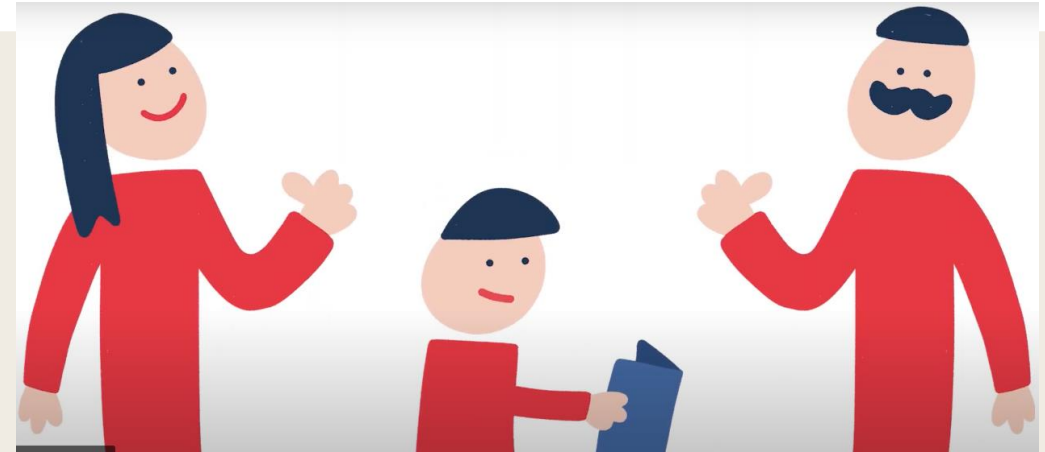
- Barnet mitt har fått god hjelp til å lære å lese 87%
- - god hjelp til å forstå det han/ho les 88%

Barnet

- Føresette er bekymra over barnet si evne
 - til å lese ukjende ord 48%
 - til å hugse og forstå tekst 45%

Dei sjølv ønskjer å

- bli meir involvert i leseundervisninga 72%

Endringar i skolen 2018/2019

Opplæringslova § 1-4. *Tidleg innsats på 1. til 4. trinn*

På 1. til 4. årstrinn skal skolen sørge for at elevar som står i fare for å bli **hengande etter** i lesing, skriving eller rekning, raskt får eigna **intensiv opplæring** slik at forventa progresjon blir nådd.

Norm for lærartettleik

Norma seier at talet elevar per lærar i ordinær undervisning ikkje skal vere høgare enn 15 på 1.- 4. trinn og 20 på 5.-10. trinn.

Har du følgjande ressursar tilgjengelege for å hjelpe elevar med lesevanskar?

Ein spesialist i leseopplæring
(t.d. spesialpedagog, logoped)

Ein ekstra lærar

Ein assistent (t.d. barne- og ungdomsarbeidar)

0% 20% 40% 60% 80% 100%

Alltid

Av og til

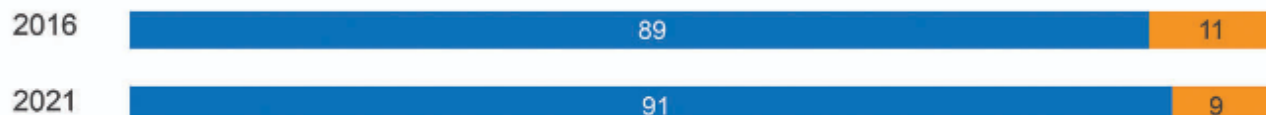
Aldri

Kva gjer du vanlegvis dersom ein elev byrjar å sakke akterut i lesing?

Eg lar eleven arbeide med ein spesialist (t.d. spesialpedagog, logoped)

Eg bruker meir tid på å arbeide individuelt med lesinga til denne eleven

Eg tilrår at eleven blir med på eit spesialopplegg for elevar med lesevanskar

Eg ventar og ser om resultatata blir betre med modning

Eg ber foreldra hjelpe eleven med lesing

0% 20% 40% 60% 80% 100%

Ja

Nei

Eit spørsmål til slutt

- Vanskeleg å peike på klare samanhengar mellom undervisning og lærarressursar og lågare leseprestasjonar.
- Men kva med digitaliseringa?
 - Ved dagleg skjermlesing av korte tekstar venner seg til ein overflatisk og rask lesemane som ikkje passar til tekstar som krev tid og merksemd (Liao & al., 2023)
 - Dette er mest problematisk for svake lesarar på barnetrinnet (Salmeron & al., 2021)

finne fram til og gi att informasjon som kjem tydeleg fram i teksten, for eksempel i starten eller i ein avgrensa del av teksten

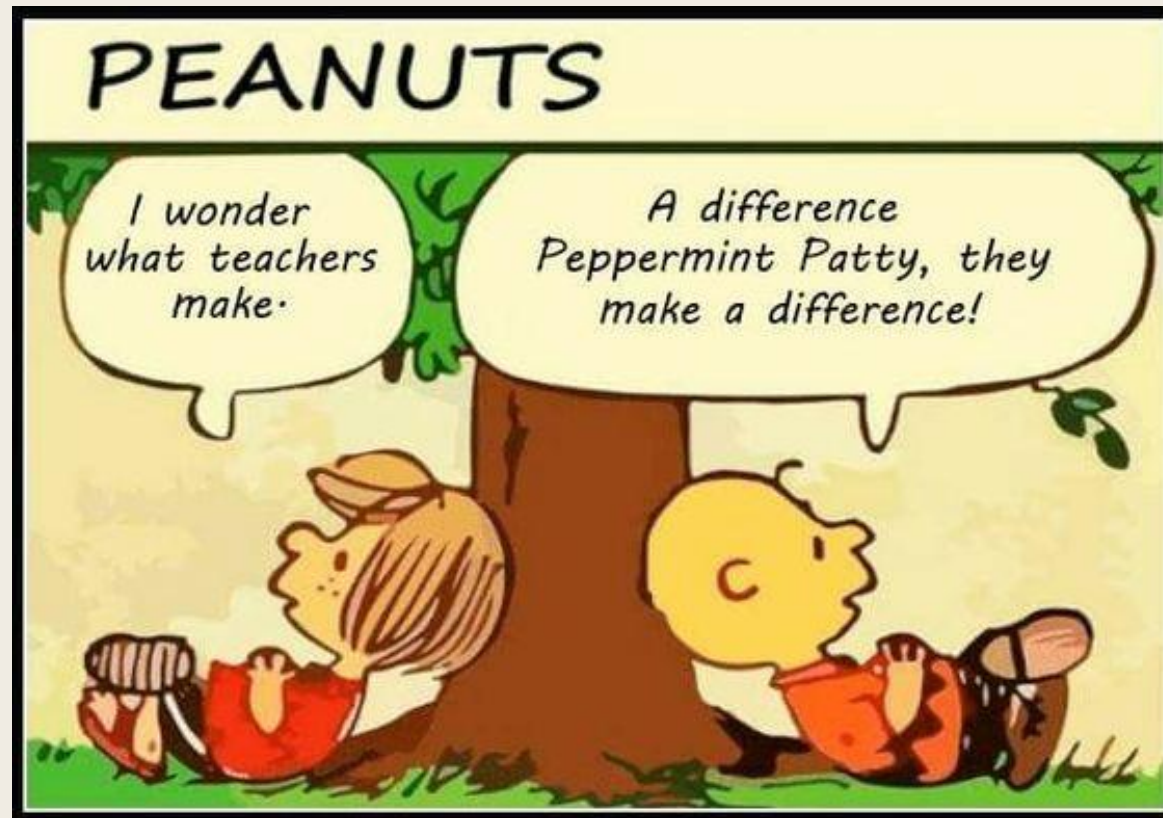
Toril F. Hoem & Hildegunn Støle

Norsklærerane i PIRLS: situasjonen i 2021, trendar og samanhengar med elevane sin prestasjon i lesing

Hoem, T. F. & Støle, H. (2024). Norsklærerane i PIRLS: situasjonen i 2021, trendar og samanhengar med elevane sin prestasjon i lesing. I Å. K. H. Wagner & H. Støle (Red.), *Tid for lesing! Norske tiåringers leseforståelse i PIRLS 2021*. Universitetsforlaget.

Lærarkvalitet

- Kvalitetar ved lærarane har stor påverking på elevane si læring (Hattie, 2015; Muijs et al, 2014; Seidel & Shavelson, 2007).
- Kva består lærarkvalitet av, og kva faktorar ved lærarkvalitet betyr mest for elevane sitt læringsutbytte?

Lærarkvalitet

Inntakskvalitet

Formell utdanning
Fagleg fordjuping
Kjønn
Erfaring
Jobbtilfredsheit

Prosesskvalitet

Leseundervisning
Organisering
Lærarsamarbeid
Avgrensinger

Lærareffekt

Goe (2007)

Svakheiter og styrkar ved undersøkinga

- Spør ein dei rette lærarane?
- Stiller ein dei rette spørsmåla?
- «Social desirability» (Fisher, 1993)
- Covid-19-pandemien
- + Nyttig innsikt i endringar på systemnivå

Alt dette er jo viktig å gjere!

Hvor ofte ber du elevene gjøre følgende for å fremme utvikling av ferdigheter eller strategier i leseforståelse?

Fyll ut én sirkel for hver linje.

Hver dag eller nesten hver dag

En eller to ganger i uken

En eller to ganger i måneden

Aldri eller nesten aldri

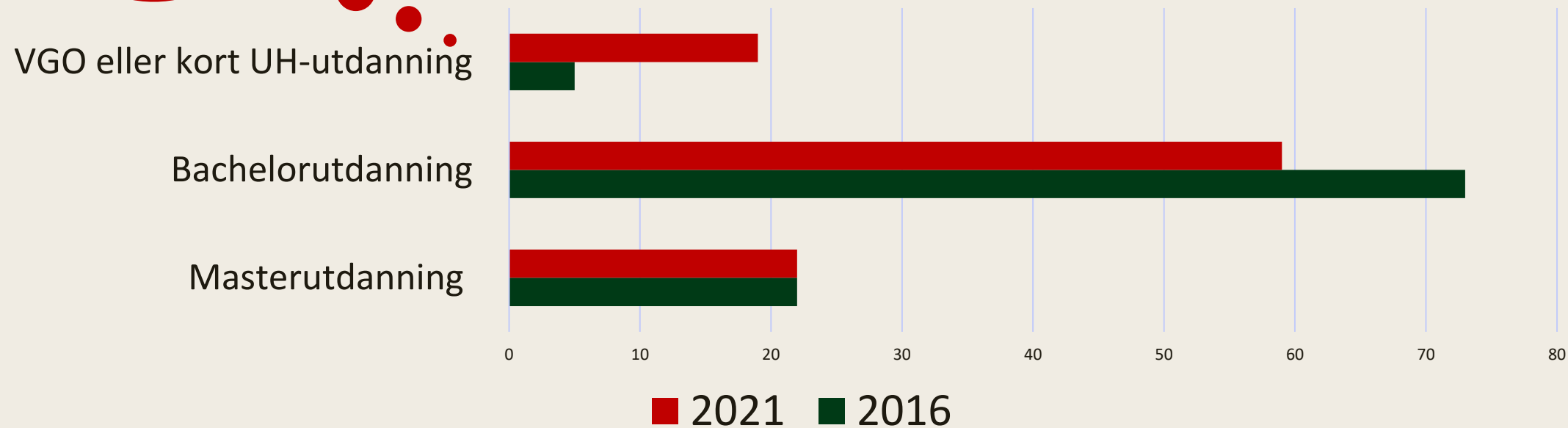
- a) Finne informasjon i teksten --- ○ — ○ — ○ — ○
- b) Finne hovedideene i det de har lest ----- ○ — ○ — ○ — ○
- c) Forklare eller underbygge sin forståelse av det de har lest ----- ○ — ○ — ○ — ○
- d) Sammenligne det de har lest med erfaringer de har hatt ----- ○ — ○ — ○ — ○
- e) Sammenligne det de leser med andre ting de har lest ----- ○ — ○ — ○ — ○
- f) Gjette fortsettelsen på teksten de leser ----- ○ — ○ — ○ — ○
- g) Generalisere og trekke slutninger på grunnlag av det de har lest ----- ○ — ○ — ○ — ○

Inntakskvalitet

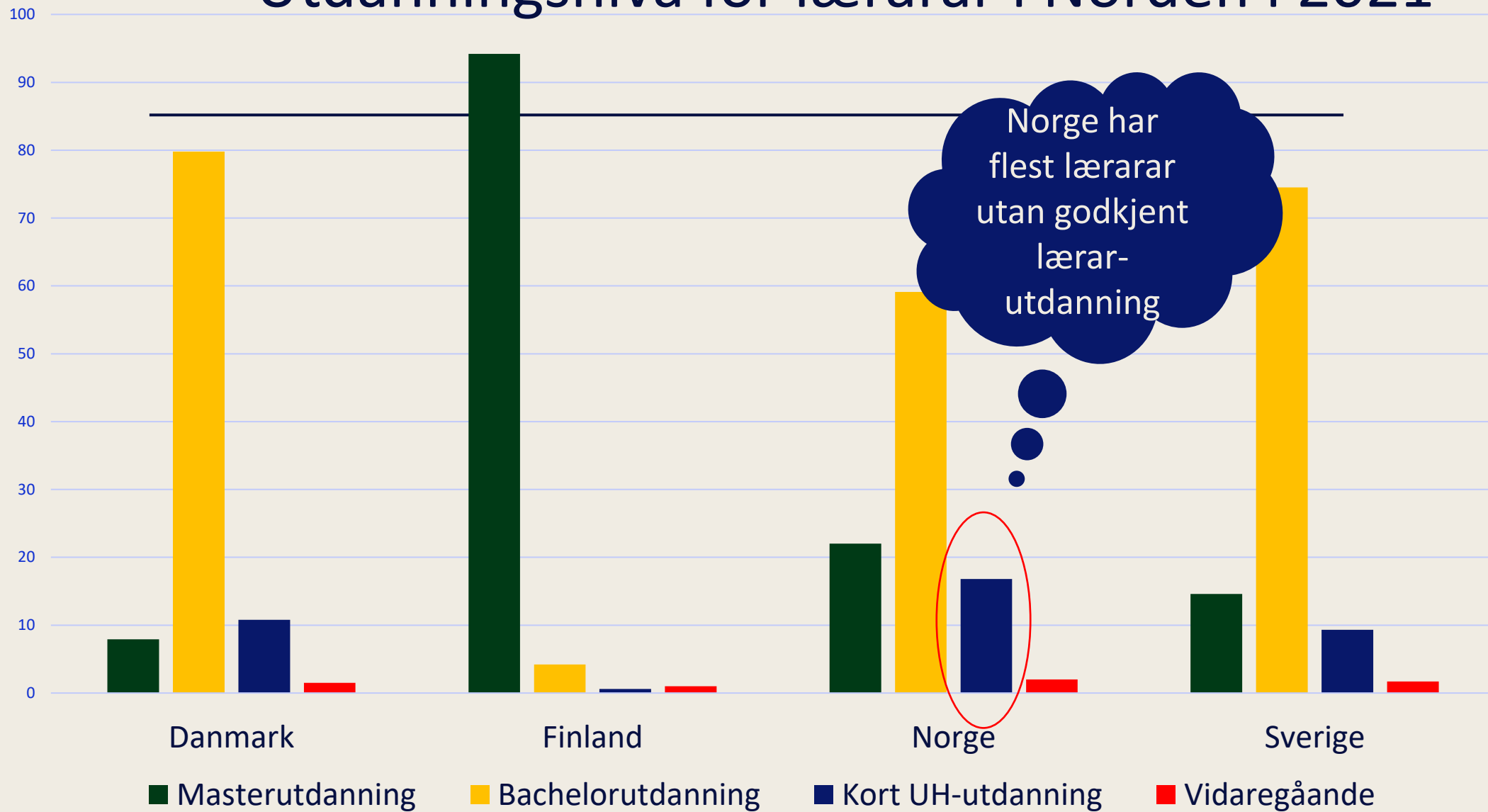
Kva er den høgaste formelle utdanninga du har?

Kvar femte elev blir undervist av ufaglært norsklærer.

Endring i utdanningsnivå

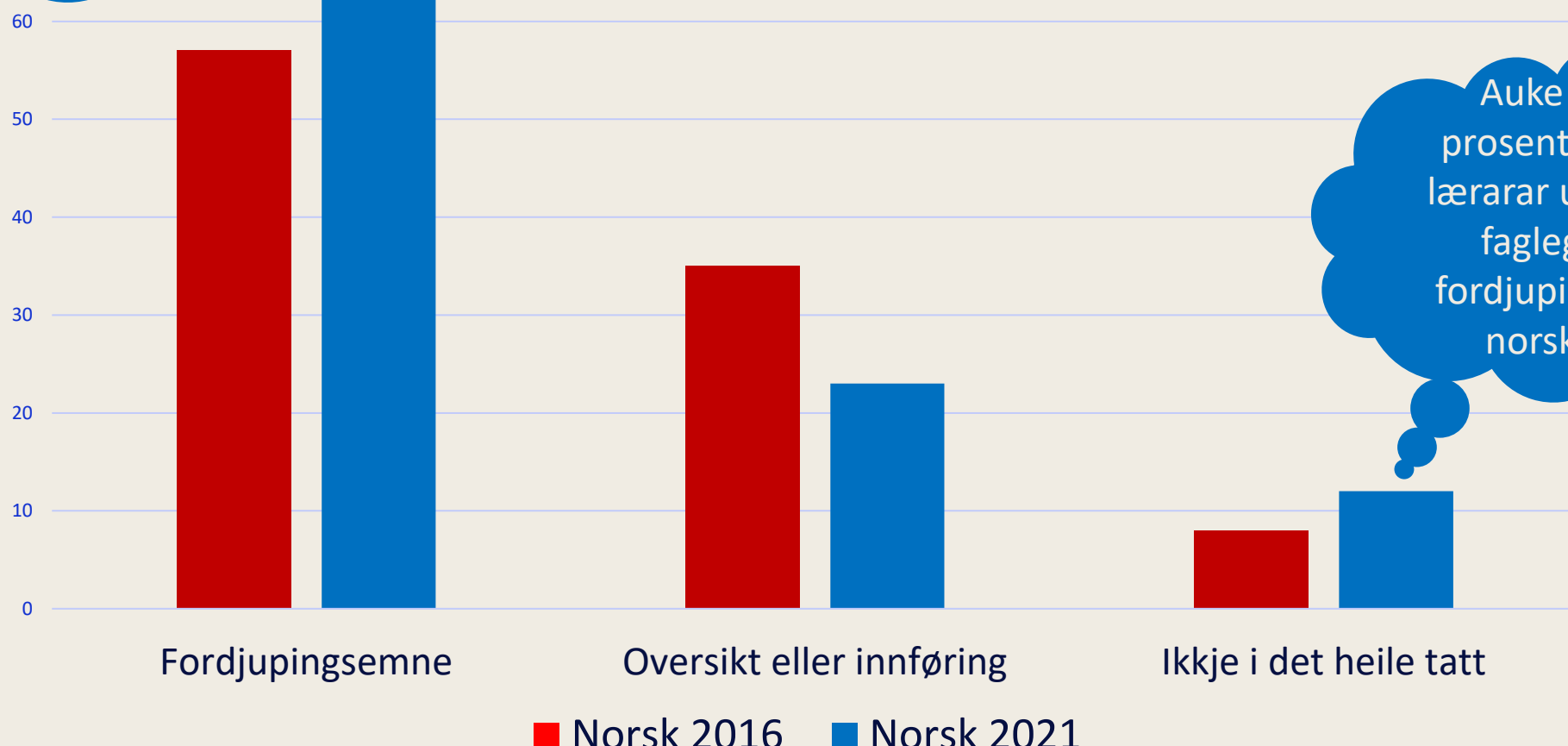

Utdanningsnivå for lærerlar i Norden i 2021

Fagleg fordjuping i norsk

Auke i prosentdel lærarar med fagleg fordjuping i norsk

Auke i prosentdel lærarar utan fagleg fordjuping i norsk

15 % av elevane
har lærarar som
vurderer å
forlate
læraryrket

Jobbtilfredsheit

Talet på elevar
som har lærarar
som er lite
tilfredse er
tredobla

	Svært tilfreds		Nokolunde tilfreds		Lite tilfreds	
	% elever	Leseskår	% elever	Leseskår	% elever	Leseskår
2016	42	560	53	560	4	544
2021	39	538	49	542	12	534

Prosesskvalitet: Kva rapporterer lærarane om leseundervisninga?

Kor ofte ber du elevane gjere følgjande for å fremje utviklinga av ferdigheiter i eller strategiar for leseforståing?

	2016	2021
Finne informasjon i tekst	98	97
Finne hovudideane i det dei har lese	89	90
Forklare eller underbygge forståinga av det dei har lese (2016) / Forklare eller underbygge leseforståinga med belegg frå teksten (2021)	87	79
Samanlikne det dei har lese med erfaringar dei har hatt	72	67
Samanlikne det dei har lese med andre ting dei har lese	61	61
Gjette fortsetjinga på teksten dei les	42	33
Generalisere og trekkje slutningar på grunnlag av de	54	56
Beskrive stilen eller strukturen i teksten dei har lese (/ stilen eller strukturen i teksten dei har lese (2021)	29	33
Finne forfattaren sitt perspektiv eller føremål	21	28
Overvake leseforståinga si (t.d. oppdage når dei ikkje forstår)	-	59
Avgjere om ei nettside er nyttig for eit spesifikt formål	-	50
Vurdere truverdet til ei nettside	-	52

Korleis ser trenden for kritisk lesing ut i 2026?

Faktorar som avgrensar undervisninga

I kva grad meiner du at følgjande avgrensar måten du underviser på i denne klassen?

- a) Elevane manglar nødvendige kunnskapar og ferdigheiter
- b) Elevane manglar grunnleggande ernæring (“eit sunt kosthald” i 2016)
- c) Elevane får ikkje nok søvn
- d) Fråvær blant elevane
- e) Elevar som forstyrrar
- f) Uinteresserte elevar
- g) Elevar med mentale, emosjonelle eller psykiske problem
- h) Elevar som treng ekstra støtte i lesing

Det er signifikante forskjellar i leseprestasjonane til elevane når lærarane opplever avgrensande faktorar.

Avgrensing	2016		2021	
	Prosent	Prestasjon	Prosent	Prestasjon
Ikkje i det heile	48	569*	36	548*
Litt	52	549*	62	535*
Mykje	0	-	2	534

Oppsummert om norsklærarane i PIRLS

- I 2021 var det markant lågare utdanningsnivå blant norsklærarane enn i 2016. Omtrent kvar femte elev blei undervist av ein lærar utan lærarutdanning.
- Samanlikna med dei andre nordiske landa har Noreg den største variasjonen i utdanningsnivå hos lærarane.
- Trivselen var litt lågare i 2021 samanlikna med 2016.
- Fleire lærarar rapporterte om problem i klasserommet. Vi finn signifikant lågare leseprestasjon hos dei elevane som har lærarar som opplevde avgrensingar for undervisninga samanlikna med dei som ikkje opplevde slike avgrensingar.
- Lærarane har eit stort repertoar av tilnæringsmåtar til tekstar i leseopplæringa.

Oppsummering og implikasjoner

- Markant nedgang blant norske tiåringers leseprestasjoner
 - Økte forskjeller mellom grupper av elever
 - Stor andel elever med svake prestasjoner
 - Interessen for lesing har falt
- Hva gjør vi?
 - Elevene trenger å lese mer, og lesing må alltid være et satsingsområde
 - Bøker må være tilgjengelige i barnehagen og i skolen
 - Laget rundt lærerne må styrkes
- Ny lesesatsing: **Tid for lesing**

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!

